

'Goed gebekt'

Toelichting voor docenten	p. 2
Les 1 De start: hoe presenteer je?	p. 5
Les 2 Lichaamshouding en stemgebruik	p. 10
Les 3 De inhoud: hoe breng je structuur aan?	p. 17
Les 4 Argumentatie	p. 20
Les 5 Zeg het met stijl	p. 25
Les 6 Blenderles	p. 28
Les 7 Feedback geven en ontvangen	p. 31
Les 8 en 9 Oefenen van spreken en feedback	p. 39

Bijlagen per les: zie Bijlagenboekje

DOT1: Sigo Hoekstra, Nienke Nagelmaeker, Jolieke Piët, Heleen Veringa-Looman
Tamara Platteel en Anneke Wurth (ICLON/UL)

‘Goed gebekt’

2017-2018

Lessenserie DOT1, Spreekvaardigheid en feedback in de bovenbouw bij het schoolvak Nederlands

-Toelichting voor docenten-

Voor u ligt een door het ICLON-Docentenontwikkelteam 1 ‘Spreekvaardigheid en feedback’ ontwikkelde lessenserie voor de bovenbouw van havo en vwo. Het team, bestaande uit docenten Nederlands, een vakdidacticus-onderzoeker van het schoolvak Nederlands en een ICLON-lerarenopleider, werkte in het schooljaar 2017-2018 aan een praktische vertaalslag van actuele wetenschappelijke, vakdidactische en praktijkinzichten naar de spreekvaardigheidslessen.

We wilden in ons team werken aan mogelijke oplossingen voor veelvoorkomende problemen in spreekvaardigheidsonderwijs, zoals de beschikbare onderwijstijd, de beschikbare onderwijsmaterialen en oefeningen, het zelfvertrouwen van leerlingen en de toetsing (Meindersma & Zaalberg, 1989; Gelinck, 2000, Bonset & Braaksma, 2008; Van der Leeuw et al., 2011). Ook wilden we bijdragen aan de door de Meesterschapsteams geformuleerde doelstelling om onze leerlingen bewust taalvaardig te maken (Neijt et al., 2016). We namen ons voor om in acht kennis- en werksessies een activerende, enthousiasmerende, flexibel in te zetten set aan spreekvaardigheidslessen te ontwikkelen. Lessen, die ons en de leerlingen enerzijds in staat zouden stellen meer zicht te krijgen op de spreekvaardigheid van leerlingen en aan de andere kant de leerlingen in staat zouden stellen zich verder te ontwikkelen.

Uitgangspunten lessenserie

In het onderstaande schema staan de door ons gekozen, veelal wetenschappelijk ingegeven, uitgangspunten voor een te ontwikkelen lessenserie spreekvaardigheid.

	Keuzes vanuit de inhoud van de bijeenkomsten en onderzoek naar de praktijk
1	Klein beginnen, stapsgewijs en met regelmaat oefenen <spreekspanning>
2	Iedereen doet mee/ spreekt <iedereen ervaart succes>
3	Directe, concrete en begrijpelijke feedback <met behulp van begrijpelijke spreekcriteria>
4	Leren van voorbeelden <van sprekers op televisie, docent én leerlingen>
5	Inhoud van de spreekvaardigheidslessen: structuur, argumentatie, spreekgedrag, stijlmiddelen <3F-4F>
6	Feedbacktraining: feedback geven, ontvangen en gebruiken

Voor deze lessenserie hebben we daarnaast gekozen voor de verbinding van spreekvaardigheid aan enkele geadviseerde en ten dele ook aangetoonde bestanddelen voor effectief leren spreken in de klas, waaronder: 1. een inductieve methode om belangrijke spreekcriteria boven tafel te krijgen, 2. formatieve evaluatie: werken met duidelijke spreekcriteria, tussentijds oefenen in groepen en daarbij de inzet en het trainen van verschillende soorten van feedback (zelfevaluatie, docentenfeedback, peerfeedback), 3. maatwerk (De Boer, 2002; Rijlaarsdam, 1983; Mercer, 2006). De inhoud van de spreekvaardigheidslessen kozen we op basis van onze wens om leerlingen te leren een goede

betogende of beschouwende presentatie te kunnen laten geven (een speech, een PWS-presentatie of een opzetbeurt bij het debat).

Deze lessenserie omvat 9 lessen, die aaneengesloten, maar ook over meer weken uitgespreid kunnen worden uitgevoerd. Docenten kunnen tevens enkele delen uit deze lessenserie selecteren voor hun onderwijs, en deze combineren met literatuur-, argumentatie- of taalkundelessen. We laten u hieronder zien hoe de gehele lessenserie eruit ziet en geven u af en toe suggesties voor aanpassingen.

Veel leerlingen voelen zich bij het onderdeel spreekvaardigheid, meer dan bij andere onderdelen van ons vak, zicht- en kwetsbaar. *Leren spreken voor publiek* kan voor leerlingen daarom voelen als een hachelijke onderneming die het liefst ontweken wordt. Voor het onderwijzen van spreekvaardigheid is het daarom extra van belang dat leerlingen regelmatig de mogelijkheid krijgen te oefenen in een (relatief) veilige omgeving, waarin vallen en opstaan, samenwerken en leren van en met elkaar horen bij het leerproces. De docent dient een dergelijk klimaat te scheppen en ook bespreekbaar te maken in de groep. Deze lessenserie zal hieraan deels kunnen bijdragen, al zal de docent al hiervóór reeds een basis moeten hebben gelegd.

Startsituatie en verloop van de lessen

Voorafgaand aan de serie raden we u aan om in kaart te brengen hoe leerlingen staan tegenover het onderdeel spreekvaardigheid. U kunt ze een paar vragen stellen (individueel te beantwoorden) over wat ze van spreken in de klas vinden, wat ze al beheersen en wat ze graag zouden willen leren. Ook hoort hier een vraag bij die u informatie geeft over wat er nodig is voor een goed leerklimaat in de betreffende klas. Wat hebben de leerlingen nodig van u en de medeleerlingen als er aan spreekvaardigheid gewerkt wordt? Uit de antwoorden van onze eigen leerlingen kwam bijvoorbeeld naar voren dat best wat leerlingen zich onzeker voelen. Hiermee stond in verband dat ze graag veel wilden oefenen en veel feedback wilden ontvangen. We zagen echter ook verschillen tussen klassen: de ene klas gaf vrij eensgezind aan graag van elkaar te willen leren, terwijl in een andere klas juist werd gezegd dat men niet van elkaar, maar liever van opgenomen spreekvoorbeelden én van de docent wilde leren.

De door ons ontwikkelde serie ziet er in grote lijnen als volgt uit (ontworpen op basis van een les van 40 minuten):

Les	Typering
Les 1	Introductieles: spreekcriteria en korte oefening
Les 2	Houding en stemgebruik en korte oefening
Les 3	Structuur/opbouw en korte oefening
Les 4	Argumentatie en korte oefening
Les 5	Stijlmiddelen en korte oefening
Les 6	Voorbereiden van een presentatie en korte oefening
Les 7	Feedback geven en ontvangen (met buddy's) en oefening
Les 8	Presentatie oefenen met feedback (met buddy's)
Les 9	Presentatie oefenen met feedback (met buddy's)

Spreekvaardigheid op niveau

Bij het ontwikkelen van de lessenserie is uitgegaan van leerlingen met een minimaal startniveau van 2F Spreken (Referentiekader taal en rekenen, 2009). We ontwerpen dus voor bovenbouwleerlingen.

We gaan niet uit van bestaande spreekcriterialijsten, maar kiezen ervoor om tijdens de eerste lessen inductief, dus samen met de leerlingen, een criterialijst spreken samen te stellen.

Bij het gebruik van (onderdelen van) deze lessenserie zal de docent zelf af en toe moeten opschalen (of juist het tegenovergestelde) om zijn of haar leerlingen de volgende stap in hun ontwikkeling te kunnen laten maken. Hier doen we enige suggesties voor in het lesmateriaal.

Feedback

In bijna elke les wordt spreekvaardigheid geoefend, formuleren leerlingen feedback bij spreekvoorbeelden (op video of in de klas) en/of krijgen leerlingen zelf feedback op hun spreken. Feedback kan in hoge mate bijdragen aan de ontwikkeling van vaardigheden en inzicht in eigen kunnen. Onze leerlingen waren verschillend bekend met het formuleren van feedback en het was duidelijk dat binnen onze leerlinggroepen verschil van mening was over of er goed van peerfeedback zou kunnen worden geleerd. Om te zorgen voor de juiste randvoorwaarden (zoals een veilig leerklimaat, zichtbaar groeien van constructieve en directe (peer-)feedback) was het ons inziens van belang om gedurende de serie steeds weer terug te komen op feedback geven, ontvangen en weer gebruiken voor het eigen spreekleerproces. Feedback heeft in de eerste helft van de serie een wat kleinere rol dan in de tweede helft, waarin één les volledig is gewijd aan een feedbacktraining. In deze les wordt rekening gehouden met inzichten rond 'feedback' en 'formative assessment' van wetenschappers zoals Hattie & Timperly, Voerman en William, zie ook de lesmaterialen en onze bijdrage in de HSN-bundel 2018.

Evaluatie van de lessenserie

Na het uitproberen van (delen van) de lessenserie in onze praktijk en de evaluatie ervan hebben we de lessenserie aangescherpt. We zijn gunstig gestemd over wat de ontwikkelde lessenserie kan betekenen voor ons spreekvaardigheidsonderwijs en hopen dat het publiceren ervan ook u in staat stelt er uw voordeel mee te doen. De opbrengsten waren tot nu toe dat de leerlingen het doorgaans waardeerden om samen korte spreekoefeningen te doen en feedback aan elkaar te geven en ontvangen. Ook vonden leerlingen het zinnig om een eigen lijst met spreekcriteria vast te kunnen stellen en spreekvoorbeelden te zien en te bespreken in de klas.

DOT1 eindproduct: de lessenserie 'Goed gebekt'

De aangescherpte en hier voorliggende versie van de lessenserie heet 'Goed gebekt'. Wij zijn voornemens deze komend schooljaar wederom in te zetten in ons onderwijs en nieuwe inzichten hieraan toe te voegen. Ons werk houdt dus niet op. Daarbij pakt DOT2 de handschoen op om door te gaan met waar wij zijn gebleven. Volgend jaar mogen we ook van dat team verwachten dat zij ons informeren over hoe we inspirerend, efficiënt en effectief spreekvaardigheidsonderwijs kunnen ontwerpen.

Uiteraard zijn we zeer benieuwd naar uw reacties op deze lessenserie: uw ervaringen en bevindingen, voortschrijdende inzichten. We nodigen u daarom van harte uit om ons hierover te informeren (via mail: j.g.r.wurth@iclon.leidenuniv.nl). Op de HSN in november 2018 zal een afvaardiging van ons team informatie geven over deze lessenserie met in het oog springende praktijkervaringen en bevindingen. We zien uit om samen met u hierover in gesprek te gaan!

Lesplanformulier

Les 1 'De start: hoe presenteer je?'

1. Naam docent/klas:
2. Datum/lesuur:
3. Inhoud les: Voorbeeld(en) sprekers / criterialijst spreken
<p>4. Beginsituatie lessenserie (alleen invullen voor les 1): Deze lessenserie bestaat uit negen lessen, waarbij de volgende punten van belang zijn voor de start van de lessenserie:</p> <p>We streven naar een veilige sfeer in de klas. Leerlingen gaan voor de eerste keer dit jaar aan de slag met spreekvaardigheid in de bovenbouw. Er zullen verschillen tussen leerlingen zijn qua niveau en ervaren behagen/onbehagen waar de docent rekening mee dient te houden.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Leerlingen hebben in voorgaande jaren wel eens gepresenteerd: individueel, in duo's en in groepjes. - Criteria voor presenteren zijn in voorgaande jaren wel besproken, maar zijn naar verwachting nog niet heel helder voor leerlingen. - Leerlingen hebben elkaar eerder wel eens feedback gegeven, maar zonder vaste structuur of kwaliteitseisen voor het geven van feedback.
<p>5. Beginsituatie les (wat weten en kunnen leerlingen al?):</p> <p>Aanname/ uitgangspunt: leerlingen kunnen allemaal spreken op niveau 2F (SLO, 2009).</p>
<p>6. Leerdoelen (in leerlingentaal: jullie kunnen/weten/..):</p> <p>Jullie kunnen aangeven waar een goede presentatie aan moet voldoen.</p> <p>Jullie kunnen aangeven aan welke van de criteria jullie goed / een beetje kunnen voldoen en aan welke criteria jullie nog willen werken.</p> <p>Jullie kunnen feedback formuleren (is nog niet het hoofddoel, dit lesdoel komt in een andere les nog uitgebreider terug).</p>
7. Te gebruiken materialen: Digibord / toegang tot video's (af te spelen via internet) / criterialijst spreken
8. Betrokken ontwerpcriteria: Zie einde les.

Bibliografie

Pleij, H. (2016, januari 21). *Max Havelaar. Een reactie op Christiaan Weijts*. Opgehaald van DWDD: <https://dewerelddraaitdoor.bnnvara.nl/media/352408>
 SLO. (2009). *Referentiekader taal en rekenen. De referentieniveaus*.

Les 1 De start: hoe presenteer je?

Uitgangspunt

Deze les is erop gericht dat leerlingen een eerste idee krijgen van wat er allemaal komt kijken bij een presentatie in de bovenbouw.

Klassenopstelling: Groepen van vier leerlingen

1. Introductie: voorkennis activeren *2 minuten*

Opdracht

De leerlingen noteren allemaal de naam van één spreker (cabaretier, docent, bekende etc.) die zij goed vinden. Ze noteren tevens in enkele steekwoorden waarom zij de spreker goed vinden. Hiervoor krijgen de leerlingen 2 minuten.

2. Introductie criterialijst *3 minuten*

Opdracht

De docent introduceert de 'criterialijst spreken' op het digibord. Hij/zij legt uit dat er samen een lijst wordt gemaakt waarmee de komende lessen geoefend zal worden. Leerlingen kunnen nu al enkele punten aandragen voor de criteria. Er is de mogelijkheid om gedifferentieerd te werken met de criterialijst. In dat geval noteren de leerlingen zowel punten die voor de hele klas moeten gelden, maar noteren zij ook nog individuele aandachtspunten. Achteraan deze lesbrief is een lijst die verder aangevuld kan worden. Ter verduidelijking staat er al één voorbeeld in.

3. Eerste voorbeeld: wat doet Herman Pleij? *10 minuten*

Opdracht

De leerlingen kijken naar een deel van het fragment waarin Herman Pleij in DWDD vertelt over Max Havelaar (fragment start op 0:45 en kan gestopt worden op 5:00).

Na het kijken schrijven de leerlingen op wat hen opviel bij de presentatie van Herman Pleij. Dit formuleren ze als volgt: 'Ik zie ... / Ik hoor ... / . Daarnaast noteren ze ook wat het effect is op luisteraars/kijkers.

Let op: De docent kondigt het fragment kort aan. Herman Pleij legt uit waarom hij vindt dat Max Havelaar op de leeslijsten van middelbare scholen moet staan. Hij vertelt hierover naar aanleiding van een stuk van Christiaan Weijts die vond dat de verplichte leeslijsten niet meer van deze tijd zijn.

Waarom dit fragment? In dit fragment kan onder andere aandacht aan de volgende punten worden geschonken:

- Enthousiasme van de spreker
- De 'aanval' op Christiaan Weijts
- De houding (vooral het gebruik van de handen)
- Het oogcontact met het publiek
- De opbouw van het verhaal (is het te volgen?)
- De overtuigingskracht (is de spreker overtuigend?)

Of de bovengenoemde punten positief of negatief worden ervaren, is aan de luisteraar/kijker. Hierover kan discussie gevoerd worden met de leerlingen. Tevens is er de mogelijkheid om bij dit onderdeel te discussiëren over het ontvangen van kritiek: hoe zou Herman Pleij reageren op de feedback?

4. Start criterialijst

5 minuten

Opdracht

De video van Herman Pleij wordt nabesproken. De docent opent de criterialijst op de computer en projecteert deze op het smartboard en noteert de punten die de leerlingen aandragen, punten die de leerlingen in de video hebben herkend.

5. Zelf aan de slag: vertel over jouw hobby

15 minuten

Opdracht

Leerlingen gaan nu zelf een korte presentatie geven. De leerlingen krijgen 3 minuten de tijd om een presentatie voor te bereiden van 1 minuut waarin zij vertellen over hun hobby.

Na 3 minuten presenteert elke leerling in maximaal 1 minuut. Eerst gaan alle vier leerlingen presenteren. Daarna schrijft iedere leerling voor zichzelf twee criteria op

die hij-/zijzelf al beheerst, en een punt dat hij/zijzelf nog gaat leren. De leerlingen helpen elkaar bij het formuleren van deze punten.

6. Afronding les 1

5 minuten

Opdracht

Tijdens de nabespreking wordt er nog een keer samen met de leerlingen gekeken naar de criterialijst. Leerlingen kijken naar de lijst en beantwoorden een aantal vragen. 'Waar moet volgens jullie een goede presentatie aan voldoen?' 'Beheers je de criteria goed, een beetje en welke wil/ga je nog leren?' Een antwoord op deze vragen vormen tevens de terugblik op de lesdoelen. De docent legt uit hoe de komende lessen eruit zullen zien.

De volgende uitgangspunten/ ontwerpcriteria komen in deze les voor:

1. Er wordt klein begonnen: leerlingen beginnen met een korte spreektaak over een onderwerp dat dicht bij hun ligt, namelijk hun hobby.
2. Iedere leerling heeft een korte spreektaak. Dit is te realiseren door groepjes te maken, opdat iedereen aan de beurt komt.
3. Hoewel de feedback nog niet geoefend is, wordt de leerlingen al wel gevraagd wat zij zien, wat ze horen en wat voor effect dat heeft.
4. Er wordt begonnen met het voorbeeld van Herman Pleij en daarna zijn de leerlingen ook naar elkaar toe een voorbeeld.
5. ...
6. Zie punt 3.

Criteria spreekvaardigheid (als voorbeeld en om verder met de leerlingen in te vullen)

Onderdeel (voor de hele klas)	Wanneer doe je het goed?
Oogcontact	Je hebt constant oogcontact met het publiek voor wie je presenteert.
Onderdeel (individueel)	

Bewustwordingsvraag: hoe zou Herman Pleij jouw kritiek ontvangen?

Les 2 'Lichaamshouding en stemgebruik'

In les 1 hebben we gesproken over aandachtspunten voor spreekvaardigheid en presenteren. De leerlingen hebben na het zien van een voordracht van Herman Pleij over *Max Havelaar* bij *De Wereld Draait Door* criteria voor presenteren bedacht. Vervolgens hebben zij tijdens die les een korte presentatie gehouden en een aandachts- of leerpunt geformuleerd.

In les 2 staan stemgebruik en lichaamshouding centraal. Na een korte introductieopdracht over problemen bij presenteren wordt een videofragment bekeken en beoordeeld aan de hand van de criterialijst, die vorige les met de leerlingen is samengesteld.

Voor havo 4 is gekozen voor een gesproken column van Peter Heerschop tijdens de eerste uitzending van 'Lieve Marianne' uit Pyeong Chang. Hij vertelt over de bijzondere vlucht en de verrassende 3000 meter van Ireen, Antoinette en Carlijn.

Voor vwo 4/5 kan gebruik worden gemaakt van een fragment uit het televisieprogramma *Buitenhof*: een gesproken column over de SP door Sheila Sitalsing. Dit lesonderdeel is te vinden in bijlage I.

Vervolgens doen de leerlingen een oefening om zich bewust te worden van de invloed van lichaamshouding en stemgebruik tijdens spreken voor publiek. Tijdens deze oefening spiegelen leerlingen elkaars houdingen. Extra oefeningen staan in bijlage 1.

Hierna volgt een korte uitleg van de docent over taalgebruik, stemgebruik en houding. Wat wij in deze les schetsen is slechts een suggestie en kan naar eigen inzicht worden aangepast.

Als laatste bereiden de leerlingen in drie- of viertallen een presentatie van een minuut voor die zij filmen op hun eigen mobiele telefoon. Na de uitvoering reflecteren ze met het groepje aan de hand van de criterialijst op hun presentaties. Tenslotte formuleren ze zowel bekwaamheden en leerpunten.

Lesplanformulier

Les 2 Lichaamshouding en stemgebruik

1. Naam docent/klas:
2. Datum/lesuur:
3. Inhoud les: Houding en stemgebruik
4. Beginsituatie lessenserie: zie les 1
5. Beginsituatie les: - Leerlingen hebben eerder gepresenteerd: individueel en in groepjes. - Tijdens les 1 hebben leerlingen in samenspraak met de docent criteria voor presenteren bedacht. - Leerlingen hebben eerder feedback gegeven maar zonder vaste structuur.
6. Leerdoelen: - Jullie leren de 'criterialijst spreken' te gebruiken voor feedback en beoordeling. - Jullie worden je bewust van je eigen en andermans houding en leren wat houdingen kunnen doen met een publiek. - Jullie werken aan een zelfgekozen aandachts- of leerpunt m.b.t. spreken voor publiek. - Jullie leren constructieve feedback te geven en ontvangen feedback in te zetten voor eigen groei.
7. Materialen: Schema's, digibord, fragmenten van internet, mobiele telefoons
8. Betrokken ontwerpcriteria: 1. Klein beginnen, stapsgewijs 2. Iedereen doet mee en ervaart succes 3. Directe en concrete feedback 4. Leren van voorbeelden en elkaar 5. Spreekvaardigheid 6. Feedback geven en ontvangen
9. Bronnen Noordhoff Uitgevers, <i>Nieuw Nederlands</i> , 4/5 havo/vwo, 4 ^e en 5 ^e editie, Groningen, 2007 en 2014. www.debatindeklas.nl/oefeningen Anneke Wurth, <i>Criterialijst Spreken</i> , ICLON 2015.

Les 2 Houding en stemgebruik

Uitgangspunt

Leerlingen worden zich bewust van de invloed van stem, lichaamshouding, gezichtsuitdrukking, gebaren en spreektaal tijdens een presentatie.

1. Introductie Spreekvaardigheid

5 minuten

Vorige les hebben we gesproken over aandachtspunten voor spreekvaardigheid en presenteren. Jullie hebben n.a.v. een voordracht van Herman Pleij over *Max Havelaar* bij DWDD criteria voor spreken bedacht. Verder hebben jullie een korte presentatie gehouden en een eigen aandachts- of leerpunt geformuleerd.

Opdracht

Beantwoord voor jezelf onderstaande vragen:

1. Denk nog eens terug aan les 1: wat is een sterk punt van jou bij spreken voor publiek?
2. Wat vind jij lastig tijdens het spreken voor publiek?
3. Lichaamshouding is belangrijk bij spreken voor publiek. Hoe sta jij doorgaans voor de klas als je een spreekopdracht uitvoert? Wat gaat goed en wat is mogelijk een aandachtspunt?

Plenair → korte inventarisatie

2. Beoordelen van een opname van Peter Heerschop

10 minuten

Opdracht

We luisteren en kijken tweeënhalve minuut naar de gesproken column van Peter Heerschop tijdens de eerste uitzending van Lieve Marianne uit Pyeong Chang. Hij vertelt over de bijzondere vlucht en de verrassende 3000 meter van Ireen, Antoinette en Carlijn. Luister-/kijkvragen:

- Let op zijn stemgebruik: volume, tempo, intonatie en mimiek.
- Noteer wat opvalt en bedenk een punt van feedback met behulp van onze 'criterialijst spreken'.

Plenaire nabespreking: Hoe zou je hem feedback willen geven? Laat twee of drie leerlingen aan het woord die ingaan op verschillende spreekcriteria. In deze

bespreking staat u ook stil bij het geven van constructieve feedback. U leert de leerlingen hun feedback op te bouwen volgens wat zij hebben waargenomen. Hulpzinnen: 'ik heb gehoord.../ ik heb gezien...'. Als vervolg: 'dat wekt de indruk dat/ dat geeft mij het gevoel dat..' en tot slot: 'een suggestie kan zijn.../ ik zou je willen adviseren om...'. Geef in deze nabespreking aandacht voor positieve en negatieve feedback. Van allebei de soorten kan men immers leren.

Fragment uit het radioprogramma *Evers Staat op*. Peter Heerschop: 'Lieve Marianne over Ireen, Antoinette, Carlijn, Sjinkie en Sven', 12-2-2018.

<https://www.538.nl/olympische-spelen/lieve-marianne-over-ireen-antoinette-carlijn-sjinkie-en-sven>

<u>Criteria Spreken</u>	Ik heb gehoord ... / ik heb gezien
Duidelijke boodschap	
Structuur boodschap	
Taalgebruik	
Stemgebruik:	
- Volume	
- Tempo	
- Intonatie	
- Articulatie	
Wat verder opvalt	

3. Bewustwordingsoefeningen houding en lichaamstaal

5 minuten

1. Spiegeltje, spiegeltje...

Deze oefening maakt leerlingen bewust van hun eigen houding en die van anderen.

Werkwijze

Verdeel de groep in twee rijen, waarin duo's tegenover elkaar staan.

Leerlingen uit groep 1 nemen een bepaalde pose aan.

Leerlingen uit groep 2 nemen dezelfde houding aan, maar dan in spiegelbeeld.

Langzaam maken de leerlingen uit groep 1 in slow motion een beweging en groep 2 volgt in spiegelbeeld de beweging.

Wissel van de opdracht.

Neem een zelfverzekerde / krachtige / enthousiaste / verlegen / onverschillige pose aan.

4. Uitleg Spreken voor publiek

10 minuten

Bij een presentatie luistert het publiek niet alleen, maar kijkt ook. De boodschap die je tijdens een presentatie overbrengt, wordt niet alleen bepaald door wat je zegt, maar ook hoe je iets zegt. Tevens spelen je lichaamshouding, mimiek, gebaren en bewegingen een rol.

Als je overtuigend wil overkomen, moet je geloofwaardig en krachtig presenteren. Je publiek moet ervaren dat je je eigen verhaal gelooft en erachter staat. Je let hierbij op: taalgebruik, stem, houding en contact met je publiek. Een spreker kan rekening houden met de volgende tips. (zie onderstaande lijst)

Plenaire vraag: welke van de volgende tips zou je kunnen formuleren als criterium en willen toevoegen aan onze 'criterialijst spreken'? De docent bespreekt de onderstaande tips met de klas en vraagt naar hooguit twee toevoegingen per dikgedrukt thema. Laat de leerlingen de vernieuwde 'criterialijst spreken' overnemen of zet de lijst op een voor leerlingen te bereiken digitale plek.

Taalgebruik

Pas je taal aan aan je publiek: woordkeus en zinslengte.

Gebruik signaalwoorden om verbanden te leggen.

Leg moeilijke begrippen uit. Gebruik sprekende voorbeelden.

Vermijd stopwoordjes en probeer 'uhhh...' te voorkomen.

Stemgebruik

Tempo: spreek niet te snel.

Intonatie: varieer in toon en leg accenten. Een beetje overdrijven kan geen kwaad.

Volume: spreek duidelijk en hard genoeg. Varieer in volume.

Articulatie: Spreek de woorden goed uit. Oefen de uitspraak van moeilijke woorden.

Houding

Sta rechtop en wiebel niet. Leun niet tegen de muur.

Zorg dat je gezichtsuitdrukking past bij je verhaal.

Maak gebaren met je handen om je verhaal kracht bij te zetten. Blijf wel jezelf, overdrijf niet.

Wees enthousiast. Straal uit dat je verhaal bijzonder en boeiend is. Geloof in jezelf.

Contact

Kijk je publiek aan en kijk rond.

Maak contact met je publiek en houd rekening met/ anticipeer op reacties.

5. Spreekopdracht met feedback in drietallen

20 minuten

Oriëntatie (2 minuten)

De leerlingen gaan oefenen met spreken voor publiek én een eigen aandachtspunt dat te maken heeft met taalgebruik, stemgebruik of houding. Verdeel de groep in drietallen. Iedereen heeft zijn eigen mobiel nodig voor het opnemen van de eigen presentatie in verband met de privacy. Deze oefening verdient een relatief rustige plek voor elk groepje (dat mag eventueel buiten de klas). Daarna bekijken jullie in de klas de drie presentaties en bespreken die met behulp van de 'criterialijst spreken' na. Tenslotte schrijf je voor jezelf drie punten op die je goed beheerst en twee leerpunten op om je presentatie te verbeteren.

Vorbereiding (2 minuten)

Ieder bereidt een presentatie voor van 1 minuut.

Onderwerp: Waarom heb je gekozen voor onze school of voor jouw profiel?

Denk aan een goede structuur van je presentatie: inleiding, kern, slot.

Uitvoering (8 minuten)

Zoek met je groepje een rustige plek op en deel de uitgekozen aandachtspunten.

Neem de drie presentaties op met behulp van je telefoon. Houd de tijd in de gaten

Denk aan de afspraak: presentatie opnemen met de mobiel van de presentator.

Reflectie (8 minuten)

Geef feedback op de presentaties aan de hand van de vernieuwde 'criterialijst spreken' (zie als voorbeeld onderstaand schema), bekijk eventueel nog eens een

filmpje. Richt jullie op de gekozen aandachtspunten en houd rekening met de hulpzinnen voor het geven van feedback.

<u>Criteria</u>	Ik heb gehoord ... / ik heb gezien
Duidelijke boodschap	
Structuur boodschap	
Taalgebruik	
Stemgebruik:	
- Volume	
- Tempo	
- Intonatie	
- Articulatie	
Lichaamshouding	
Mimiek	
Gebaren	
Contact met publiek	
Wat verder opvalt	

Afsluiting

Formuleer voor jezelf twee leerpunten om je presentatie te verbeteren.

Lever het volledig ingevulde werkblad voorzien van je naam in bij de docent.

Lesplanformulier Spreekvaardigheid en het gebruik van feedback

Les 3 ‘De inhoud: hoe breng je structuur aan?’

1. Naam docent/klas:
2. Datum/lesuur:
3. Inhoud les: structuur in een gesproken tekst: signaalwoorden/signaalzinnen, labelen, inleiding-middenstuk-slot
4. Beginsituatie lessenserie: zie les 1
5. Beginsituatie les (wat weten en kunnen leerlingen al?): De leerlingen weten dat de structuur van belang is voor de begrijpelijkheid van een tekst. Ze hebben bij leesvaardigheid geleerd dat een tekst is opgebouwd volgens een inleiding-middenstuk-slot en dat er gebruikgemaakt wordt van signaalwoorden en -zinnen. Afhankelijk van het niveau en de jaarlaag zullen leerlingen meer of minder bekend zijn met labelen van informatiedelen. De leerlingen weten uit de vorige les hoe zij hun houding en stemgebruik effectief kunnen inzetten bij een spreektaak.
6. Leerdoelen (in leerlingentaal: jullie kunnen/weten/..): Jullie kunnen structuur aanbrengen in een presentatie: <ul style="list-style-type: none"> - Jullie kunnen een presentatie geven met een inleiding – middenstuk – slot. - Jullie kunnen, met behulp van signaalwoorden en –zinnen en labeling, de informatie overzichtelijk presenteren.
7. Te gebruiken materialen: Criterialijst / Digibord / Toegang tot internet
8.
<p>Bibliografie</p> <p>Hassler-Forest, D. (2014). <i>Waarom is gamen beter voor ons dan het lezen van een goed boek?</i> Opgehaald van Universiteit van Nederland: https://www.universiteitvannederland.nl/college/waarom-is-gamen-beter-voor-ons-dan-het-lezen-van-een-goed-boek/</p>

Les 3 Uitgangspunt

Deze les is erop gericht dat leerlingen actief bezig gaan met structuur aanbrengen in hun presentaties.

Klassenopstelling: groepen van vier leerlingen

1. Herhaling vorige les(sen): wat hebben we tot nu toe gedaan? *2 minuten*

Opdracht

De docent laat de gemaakte 'criterialijst spreken' op het digibord zien en vraagt de leerlingen wat er de vorige lessen is geleerd.

2. Een presentatie: hoe bouw je die op? *20 minuten*

Opdracht

De leerlingen luisteren naar het college van Dan Hassler-Forest en hebben als kijkvragen: hoe is het college opgebouwd? Welk delen horen bij elkaar? Wat doet de spreker om het verhaal overzichtelijk te vertellen?

Let op: het college is uit 2014 en sommige verwijzingen zijn daardoor niet altijd even duidelijk. Het college kan desondanks goed gebruikt worden voor deze opdracht. Als de docent hier voor het college op wijst, is dat voldoende.

Aandachtspunten bij het college staan hieronder. Deze kunnen in de nabespreking (5-10 minuten) besproken worden.

- In de inleiding begint Hassler-Forest over 'man of the year' ('jij') en legt hij een eerste verband met sociale media (t/m 1:39).
- Vanaf 1:39 legt hij uit wat het huidige sociale medialandschap inhoudt. Tevens geeft hij aan dat sociale media eigenlijk 'connectieve media' zouden moeten heten.
- Vanaf 7:41 maakt hij een vergelijking met de 19^e eeuw.
- Een voorbeeld van een overgang is op 9:32. Hij is even stil en zegt dan 'De Franse socioloog Pierre Bourdieu schreef daar een leuk boek over'. Een ander voorbeeld is op 12:40. Hassler-Forest zegt daar 'Een leuk voorbeeld hiervan is...'.
- De conclusie begint op 14:54: 'En dat is eigenlijk een hele positieve kijk op massacultuur'.

3. Zelf aan de slag: de pitch

20 minuten

Opdracht

De docent legt uit / herhaalt wat signaalwoorden en –zinnen en labels zijn én vertelt dat een presentatie bestaat uit een inleiding – middenstuk – slot. Tevens legt hij/zij uit dat de informatie in het middenstuk op zo'n manier moet worden ingedeeld dat alles wat bij elkaar hoort verteld wordt. Dit kan prima in een klassengesprek, want veel leerlingen hebben wel kennis over de opbouw van een presentatie.

Alle leerlingen bereiden een pitch van 1 minuut voor over hun eindpresentatie. Ze noteren eerst wat zij in hun inleiding – middenstuk – slot vertellen. Bij het middenstuk geven zij minimaal aan twee inhoudelijke onderdelen aandacht. Tot slot denken ze ook na over signaalwoorden en -zinnen: hoe kun je de informatie aan elkaar lijmen?

Na 10 minuten gaan de leerlingen in groepen van vier allemaal de pitch houden. De leerlingen die luisteren krijgen een rol. Leerling 1 let op inleiding – middenstuk – slot. Leerling 2 let op de signaalwoorden en -zinnen. Leerling 3 let erop of de twee deelonderwerpen in het middenstuk goed verteld worden. Per pitch wordt de feedback kort teruggekoppeld.

4. *Ter afsluiting:* De criterialijst weer bekijken / aanvullen

3 minuten

Opdracht

De docent laat de criterialijst op het digibord zien en vraagt de leerlingen of er een aanvulling moet komen. Hierbij stuurt de docent vooral op de structuur tijdens een presentatie.

Lesplanformulier Spreekvaardigheid en het gebruik van feedback **Les 4 Argumentatie**

1. Naam docent/klas:
2. Datum/lesuur: /
3. Inhoud les: Opbouw Argumentatie
5. Beginsituatie les 4: - Jullie hebben in de eerdere lessen je eigen leerdoelen geformuleerd; - Jullie (her)kennen de structuur van een inleiding-middenstuk-slot in een tekst; - Jullie (her)kennen signaal- en/of verbindingswoorden en zgn. labels in een tekst.
6. Leerdoelen: - Jullie (her)kennen in de opzetbeurt van een debat de stelling; - Jullie (her)kennen in de opzetbeurt van een debat de argumenten voor de stelling; - Jullie (her)kennen in de opzetbeurt van een debat de tegenargumenten; - Jullie (her)kennen in de opzetbeurt van een debat weerleggingen van tegenargumenten; - Jullie kunnen in een oorzaak/gevolg-redenering alle (veronderstelde) kennis van de luisteraar van $A \rightarrow B$ (re)construeren; - Jullie kunnen een argument SAIL opbouwen (zie bijlage bij deze les).
7. Te gebruiken materialen: <ul style="list-style-type: none"> • https://youtu.be/rRlagSrhoWQ finale Gouds scholierendebat, opzetbeurt tegenstander: vanaf 4:47 • Oefening redeneren, zie bijlage A • Eventueel de volgende Prezi voor de uitleg: http://prezi.com/iogmuzxnenwn/?utm_campaign=share&utm_medium=copy&rc=ex0share
8. Ontwerpcriterium 3: er wordt direct gereflecteerd op de opbouw van de argumentatie volgens het model dat in deze les als hulpmiddel voor de opbouw van een debatbeurt wordt aangeleerd. Ontwerpcriterium 4: leren van voorbeelden vormt hier de basis van de les. Ontwerpcriterium 5: In de inhoud van deze les staan structuur en argumentatie centraal.

Tijd	Leerdoel	Leeractiviteit/leerstof	Activiteit leerling	Activiteit Leraar
10 min	Je herkent een stelling, een argument, een tegenargument en een weerlegging in een opzetbeurt van een debat.	-Herken de stelling waarover hier gedebatteerd wordt. -Herken de argumenten van de tegenstander voor zijn onderbouwing -Herken de argumenten van de voorstander (deze beurt al geweest) om te weerleggen	Pen en papier, kijk naar het YouTube-filmpje, schrijf tijdens het kijken de stelling en (tegen)argumenten met weerlegging op. Eventueel kan de klas ook in 2 worden verdeeld en de ene helft verzamelt de	Laat de klas kijken naar de opzetbeurt van de tegenstander in het volgende filmpje: https://youtu.be/rRlagSrhoWQ vanaf 4:47 Het kan ook wat makkelijker: gebruik dan de eerste 5 minuten voor de

			argumenten van de tegenstander en de ander de tegenargumenten met weerleggingen van de voorstander.	opzetbeurt van dit debat, dan is er geen sprake van tegenargumenten en weerleggingen. Dit filmpje kan natuurlijk ook vervangen worden door een fragment van een eigen debat, dat is wat betreft (zelf)reflectie interessanter. Bespreek kort na, sta ook kort stil bij de vorm, maar het doel van de les is kijken naar argumentatie.
10 min	Je bent je bewust van veronderstel de (voor)kennis van de luisteraar bij oorzaak-gevolgredeneringen.	In groepen van 4 de redeneeroefening uitvoeren.	Ga in een groep van 4 zitten en bedenk samen zoveel mogelijk tussenstappen tussen A en B (kijk naar het Engelse voorbeeld).	Leg de oefening (bijlage A) uit.
5 min	Je kent een goede (SAIL) opbouw van een argument.	Uitleg van een duidelijk gestructureerd opgebouwd argument.	Luisteren naar docent	Leg uit dat je een argument kunt opbouwen volgens het 'SAIL'-principe, gebruik bijvoorbeeld: http://prezi.com/iogmuzxnenwn/?utm_campaign=share&utm_medium=copy&rc=ex0share
10 min	Je kunt een argument gestructureerd opbouwen	Samen met je groep 1 argument bij een stelling uitwerken, waarbij zowel spreken als luisteren belangrijk is.	Jullie gaan voorin de klas naast elkaar staan en de docent geeft jullie groep een stelling.	Noem een stelling. Het makkelijkst is een stelling te noemen waarvoor een leerling zich niet

			<p>Iedereen krijgt een nummer (1 tot en met 4).</p> <p>De docent start de tijd, nummer 1 start met spreken; na ongeveer 30 seconden noemt de docent een willekeurig nummer. De leerling die zijn of haar nummer genoemd hoort gaat verder met spreken. Zorg dat het argument, of de argumenten, bij de stelling SAIL opgebouwd zijn.</p>	<p>hoeft in te lezen, bijvoorbeeld: 'In ieder lokaal moet een watertap voor leerlingen komen.' Je kunt ook een stelling noemen die past bij de redeneeroefening.</p> <p>Laat de leerlingen (een groepje) naast elkaar gaan staan en geef ze een nummer.</p> <p>Leerlingen gaan in totaal ongeveer 3 minuten spreken. Start de tijd, leerling met nummer 1 gaat spreken. Noem na ongeveer 30 seconden een ander nummer; leerling 1 stopt abrupt en de leerling wiens nummer zojuist genoemd is, spreekt verder.</p> <p>In 3 minuten moeten de leerlingen de gegeven stelling onderbouwen met argumenten volgens de SAIL-opbouw.</p> <p>Er zullen in 10 minuten ongeveer 2 groepjes kunnen spreken. Medeleerlingen kunnen ondertussen</p>
--	--	--	--	---

				meeschrijven om feedback te geven.
5 minuten	Je kunt reflecteren op de opbouw van een argument.	Nabespreken	Je hebt 2 groepen horen spreken. Welk argument vond je het beste opgebouwd en waarom?	Besprek het beste argument volgens de leerlingen. Zou u het ook het beste argument vinden? Waarom? Wat is goed om vast te houden en wat zou volgende keer nog beter zou kunnen?